

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1022249/6

בבית הדין הרבני האזורי ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אוריאל לביא – אב"ד, הרב דוד דב לבנון, הרב פנחס מונדשיין

התובעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אסנת שרון)

נגד

הנתבע: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר אריה לייב גרליץ ועו"ד דוד נפתלי גולדברג)

הנדון: פסיקת חיוב וכפיית גט שלא בפני הבעל שברח לחו"ל ומעגן את אשתו

פסק דין

התקיים דיון בתביעת האשה לגירושין ובמזונות שנפסקו לאבי הבעל.

האשה וב"כ הופיעו, הבעל לא הופיע ולא התייצב מיופה כח מטעמו. לפי הידוע הבעל שוהה בארה"ב, אולם כתובתו אינה ידועה לאשתו, לפיכך הוזמן אבי הבעל לדיון. האב הופיע עם ב"כ שייצג אותו בלבד, טו"ר הרב פוסטבסקי.

אבי הבעל המתגורר בירושלים, הוזמן כדי שיעיד על מקום מגורי בנו, וכדי לברר עמו מדוע בנו – הבעל – נעלם מבלי להשאיר כתובת, ובכך הוא מעגן את אשתו, וגם מתנער מתשלום מזונות לאשתו ולחמשת ילדיו.

אבי הבעל בקש לדון בביטול חיובו במזונות נכדיו ע"פ החלטת ביה"ד בהרכבו הקודם, שלטענתו אינה כדין.

האשה בקשה לפרט את טענותיה כלפיה בעלה, שלדבריה הן טענות חמורות מאד ויש בהן כדי לחייב אותו בגט. אולם ביה"ד הבהיר לה שלא ניתן להשמיע טענות שלא בנוכחות הבעל כאשר אינו יכול להגיב עליהם. לכן ביה"ד התייחס רק לעובדות הידועות שאין בהן כל ספק, היינו שהבעל ברח מהארץ, מסתיר את מקום מגוריו הנוכחי, ואינו ציית דינא בהיותו מסרב לציית לחובתו להתייצב לדיון בתביעת האשה, וכפי שיפורט להלן.

האשה ביקשה שינתן פס"ד של חיוב גט וכפיה על כך, לאחר שהבעל ברח מהארץ כבר לפני למעלה משלוש שנים, ואין לה כל תקשורת עמו, אינה יודעת היכן הוא מתגורר ואין לה את הטלפון שלו. ומפני שהוא מתנער מכל מחויבות כלפי המשפחה ואינו זן ואינו מפרנס את אשתו ואת ילדיו, וכל העול נופל עליה.

אבי הבעל הודיע בדיון שגם לו אין את הטלפון והכתובת של בנו, וכשביקר בארה"ב, הבן בא אליו אך הוא לא היה אצל בנו בביתו. עוד הוסיף שהוא מתפלל שיהיה לאשה טוב, מיצר על כך שהיא עגונה, אולם הוא נוהג שלא להתערב בענייני הילדים, לכן אינו שואל את בנו מדוע מתנהג כך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ביה"ד מתקשה לקבל את גרסת האב שבעת שביקר בארה"ב לא ידע היכן בנו מתגורר, קשה לקבל את גישתו מצד אחד לרחם על כלתו שהיא עגונה, ומצד שני שלא לפעול לתקון המצב באמצעות שכנוע הבן לתת את הגט. הלכה היא שמי שבידו להוכיח, מצווה ע"פ התורה במצוות "הוכח תוכיח את עמיתך", ובודאי שחובה זו מוטלת על האב להוכיח את בנו אם הוא רואה שמעגן את אשתו שלא כדין. לכן ביה"ד מורה לאב לחקור ולגלות היכן בנו מתגורר ולהודיע לביה"ד. כמו כן לדבר עמו במגמה לשכנעו שייתן את הגט.

יצוין בזה, שתיק זה נידון כבר בהרכב קודם של כבוד הראב"ד, ולאחר שפרש לגמלאות עבר התיק להרכב זה. ולכן ביה"ד עיין בחומר שבתיקים, ומעוין בחומר שבתיקים עולה כדלהלן:

א. הצדדים נישאו בחודש טבת תשס"ב. הם נשואים כבר 17 שנה, ומנישואין אלו נולדו חמישה ילדים. מקום מגוריהם המשותף היה בירושלים.

ב. בחודש אדר תשע"ה פתח הבעל תביעת גירושין ולחילופין שלום בית, וכרך בתביעתו גם את התביעה למשמורת הילדים והמזונות.

ג. כשלושה שבועות לאחר מכן, בחודש ניסן תשע"ה, פתחה האישה תיק גירושין.

ד. עוד לפני שהתיקים הדיון הראשון, נמלט האיש לחו"ל.

ה. מאז התנהלו כמה וכמה דיונים, ולאף אחד מהם לא הגיע הבעל, אלא שלח את בא כח מטעמו שהופיע לדיונים הראשונים בלבד.

ו. ביה"ד בהרכבו הקודם נמנע מלפסוק חיוב גט בהעדר הבעל, ופעל כדי להביאו לדיונים, אולם הבעל לא הופיע.

ז. הבעל שלח מכתבים לביה"ד שהאישה פתחה נגדו תיקים בבית המשפט בעניין המזונות והילדים, וניתנו שם פסקי דין, והוא אינו מוכן לתת גט עד שתסגור את התיקים שנפתחו שם ותסדיר את ביטול פסקי הדין.

ח. גם במכתב מלפני שלוש שנים כותב האיש לביה"ד כי האישה סירבה להגיע עמו להסכמה על סכום המזונות, ולכן לטענתו היא זו שמעגנת אותו, ויש לפרסם אותה כסרבנית גט.

ט. האישה סגרה את התיקים בביהמ"ש והעבירה את הסמכות לביה"ד, אך למרות זאת הבעל נותר בסירובו וטען שפסקי הדין שניתנו בביהמ"ש לא בוטלו, ולדבריו לא קיימה האישה את הנדרש ממנה.

י. ביום כ"ה בתמוז תשע"ז (19.7.2017) ביה"ד פסק דמי מזונות לאישה והילדים בסך 7,000 ₪ לחודש. לאחר מכן, ביום ב' באייר תשע"ח (17.4.2018), הגדיל ביה"ד את המזונות ל-9,000 ₪ לחודש.

יא. ביה"ד דחה את טענות הבעל בכמה החלטות, וקבע שהאישה עשתה את הנדרש ממנה, וכי אין לבעל הצדקה להמשיך בסירובו לתת את הגט.

יב. אין מחלוקת ביחס לסמכות בית הדין לדון בתביעות, לאחר שגם זו בקשת הבעל המצויה בתיק הגירושין שפתח. יצוין בזה, שהאיש אינו משלם מזונות כלל וכלל,

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ובהחלטה מיום ב' אייר תשע"ח (17.4.2018) נפסק כי הורי האיש והורי האישה ישלמו מזונות עבור נכדיהם.

לסיכום, מדובר בבעל שנעלם לו וברח לחו"ל מבלי להשאיר אפילו כתובת וכל דרך להתקשר אליו, מתנער מכל מחויבות למשפחתו ולחמשת ילדיו, אינו שולח להם מזונות, וכל עול גדול הילדים נופל על האשה.

בנסיבות המתוארות אין אנו מוצאים כל הצדקה לכך שהבעל יעגן אישה צעירה, בת 34 שנים בלבד, באופן אכזרי כל כך, וימנע ממנה את כל חיובי האישות, שארה, כסותה ועונתה, במשך למעלה מ-3 שנים! תביעת המזונות היא מתבקשת והכרח המציאות, ואינה מצדיקה לעכב את הגט, בפרט שלבקשת הבעל התביעה נידונת בביה"ד, הפוסק בנידון לפי הנסיבות כמקובל. בפני הבעל עומדת האפשרות לבוא לביה"ד ולטעון גם בעניין זה.

לאור כל זאת, בית הדין פוסק שיש לחייב את הבעל בגירושין, ויש לכפות אותו על כך ע"י מיצוי כל האמצעים האפשריים ע"פ החוק שיתן את הגט לאשתו.

וזאת מהנימוקים הבאים:

א. גם אם הבעל היה מתגורר בארץ בנסיבות המתוארות לעיל, כשהבעל פותח תיק גירושין ובמעשיו מוכיח שאינו רוצה שלום בית, אין לו זכות לעכב את הגט, ואפילו אם אשתו מרדה בו ואפילו אם האשה התחילה במרידתה הבעל אינו רשאי לעגנה, ואם הוא אינו רוצה לחיות עמה חייב לגרש וכופין אותו על כך, כמו שכתב רבינו ירוחם בספר מישרים נתיב כג ח"ח:

"כתב מורי ה"ר אברהם בן אשמעאל, כי נראה לו שאשה שאמרה לא בעינא ליה יתן לי גט וכתובה, והוא אמר אנא נמי לא בעינא לך אבל איני רוצה ליתן גט, מסתברא דאין דנים אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניה, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא דילמא הדרי בהו, לאחר שנה כופין אותו לגרש."

מדבריו למדנו שגם אם האשה החלה במרידה, אם הבעל מורד בה ואינו רוצה בשלום בית כופין אותו לגרש. ואע"פ שבמורדת אפילו במאיס עלי אין כופין או מחייבים את הגירושין, כדעת הראשונים החולקים על הרמב"ם, בכל זאת אם לאחר מכן גם הבעל הודיע שאינו רוצה בה אך אינו רוצה לתת גט, לאחר י"ב חודש כופין אותו.

ככל שלבעל טענות ביחס לגובה דמי המזונות, עליו להתייצב לדיון ולהציג את טענותיו. כאמור, במקרה דנן שהאשה הסכימה שהדיון במזונות יהיה בסמכות ביה"ד, הבעל יוכל להגיש את כל תביעותיו בעניין זה לביה"ד שיכריע בדבר לפי יכולותיו ובהתאם למחויבות של אב לילדיו, אולם האב בחר לברוח מהארץ ולא להתמודד עם חיוב המזונות שיש לו כלפי ילדיו, ולא לשלם להם מזונות כאב לילדיו, דבר חמור בפני עצמו, אבל בוודאי שאין הצדקה להוסיף חטא על פשע וגם לעגן את אשתו ולא לשחרר אותה בגט. לכן די בטענה זו כדי לחייב את הבעל לתת גט לאשתו, ולכפות אותו בכל דרך עד שיאות לתת גט.

ב. במקרה דנן המצב הוא הרבה יותר חמור, מפני שהבעל ברח לחו"ל ולא השאיר כתובת להתקשר אליו. במקרה כזה, הבעל אינו מותיר כל אפשרות להחזיר את שלום הבית, ולכן אף אם יטען שאשתו מרדה בו שלא כדין, דבר שלא התברר בבי"ד, אין מקום להתייחס אליה כמורדת בלא דיון במעמד הצדדים שבו יתקיים "שמוע בן אחיכם", וכל עוד לא התברר אחרת האשה בחזקת כשרות, אלא דינו של הבעל כמורד המונע מאשתו את כל עניני האישות, שזו מצד עצמה עילה ברורה לחייב אותו בגט ואף לכפות אותו על כך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יצוין שבמקרים דומים פסקו חייב גט, בבית הדין בירושלים בהרכב בראשות האב"ד הרה"ג הרב יוסף גולדברג שליט"א בפסק דין מיום ט"ו סיון תשע"ו (21.6.2016) בתיק 146033/11, ובפסק דין מבית הדין בת"א בראשות האב"ד הרה"ג הרב אחיעזר עמרני שליט"א מיום כ"ז אדר ב' תשע"ו (06.04.2016) בתיק 947820/5, פסקו שניהם כפיית גט בנסיבות אלו של בעל שברח לחו"ל ומסרב לשוב.

וכן פסק בספר שו"ת מאזני צדק להגאון רבי מנחם זכרי' זילבער שליט"א, ראב"ד התאחדות הרבנים דארה"ב וקנדה, בחלק ג' חלק אה"ע סי' ט' בנידון בני זוג שגרו בארה"ב, הבעל עזב את אשתו ועבר לגור כאן בישראל, האשה נשארה בארה"ב ותובעת גירושין, ואילו הבעל תובע שאשתו תגיע לדין עמו כאן בארץ, והעלה שמאחר שעפ"י דין אין לחייב את האשה לבוא לגור עמו במקומו החדש, עליו לחזור לארה"ב ולדון עמה בבית הדין שבמקום מגוריהם האחרון, דהיינו בארה"ב. עיי"ש שדחה מהלכה דעת מוהר"י העשיל אשכנזי שהביא הפת"ש חו"מ סי' יד סק"ד לחייבה ללכת לדון במקום הבעל מפני שחייבת בכבודו.

ובמסקנת תשובתו, כתב:

"מכל הלין טעמא נראה דדברי כמ"ע נכונים שיש לכופף את הבעל ליתן גט לאשתו (כבדין המבואר בשו"ע סי' קנ"ד ס"ח וס"ט הנ"ל), או שיבוא לכאן להתדיין עם אשתו על מזונות ושאר טענות ותביעות שביניהם".

ג. הרב מאזני צדק בתשובתו הנזכרת קיצר בדבריו, וכתב זאת כמילתא דפשיטא שבעל העוזב את אשתו כשהיא אינה חייבת ללכת אחריו, שחייב לתת גט ואף כופין אותו על כך, ולהלן נאריך בס"ד בכירור הלכה זו שבנידון זה כופין את הבעל בגירושין מאחר שאינו רשאי לעגנה.

בטור אבן העזר סי' קנד הביא מתשובת אביו הרא"ש וכתב:

"וששאלת אשה שיראה מבעלה שילך לארץ אחרת ושואלת שיגרשנה או שישבע שלא ילך. תשובה – אם ידוע שדעתו לילך ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו שיגרשנה לזמן קודם שילך.

וששאלת מי שטוענת שיכפוהו לבעלה שיגרשנה מפני שהוא מוכתב למלכות והוא בורח ממקום למקום ואינו רשאי לעמוד במקום אחד מפני סכנת נפשות. תשובה – דבר זה תלוי בחקירת הדיינים. אם הדבר ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום שנישאת מפני סכנת נפשות, אין לך טענה גדולה מזו, כיון שאינו רשאי לישראל אצלה והיא אינה חייבת לילך אחריו לארץ אחרת, וכופין אותו לגרשה".

וכן נפסק בשו"ע שם סעיפים ח' ו-ט'.

וכתב בהגהת תוספות יו"ט על הטור סי' קנד:

"ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו שיגרשנה. כיון שיש חשש עיגון, לא נאמר שאין כופין אלא במה שאמרו חז"ל כדלעיל".

וכן בשו"ת זקן אהרן (הלוי, סימן קמט) כתב:

"דהא דאין כופין אלא באותם שמנו חכמים, הוא משום שחכמים שיערו שיכולה האשה לעמוד עם בעלה בשאר מקרים (והרמב"ם דסבירא ליה שכופין במאס עלי משום שסבירא ליה דאי אפשר לעמוד בזה), וכל זה כשדר עם אשתו, אך כשאין דר עמה, אין צורך למשנת כופין, שלא אמרו חכמים תעמוד האשה בלא בעל וכו', ואין צורך שימנו אותו עם המומין, כי אין היקש בין ההעדר ובין מציאות אף על פי שאינה מציאות שלימה, על דרך שאמרו 'טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו'. ולהכי האומרת שאין לבעלה גבורת אנשים וכן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

באינו מוליד וטוענת בעינא חוטרא לידי, כופין להוציא אף שאלו לא נימנו במשנה, ועל זו הדרך מי שמוכתב למלכות שאינו יכול לעמוד עם אשתו כופין, וכן מי שהניח אשתו עגונה באלמנות חיות ואינו זן ואינו בא עליה וכו', כופין לגרש. ומעתה לא יקשה עוד לדעת הרא"ש שכתב דאין כופין אלא השנויין במשנה, והאיך כופין מוכתב למלכות, מפני שאותם שאין כופין הם אותם היושבים עם האשה אלא דיש בו איזה מום."

וכן מצינו בראשונים ואחרונים שהשיקול של עיגון האשה הינו טעם בלעדי לכפות את הבעל בגירושין, עיין בר"ן במסכת קידושין דף סה ע"א במש"כ: "הא לאו הכי ודאי כופין דמאי איכפת ליה וכגון זו כופין על מדת סדום". ובתשובת הרשב"א חלק א סימן אלף רמז , הביאו הב"י סי' קסה, במה שכתב: "כל שיש ספק בגט ונאסרה עליו כופין את היבם מן הדין לחלוץ כדי שלא לעגנה". ובתשובת מהר"ם מרוטנבורג (דפוס קרימונה) סימן עז אות א: במש"כ: "ועל אותו אדם האסור להיות עם אשתו והאשה תובעת גט, פשיטא שאסור לעגנה".

ובתשובות ר' עקיבא איגר ב"דרוש וחידוש" (בחלק כתבים) בדין אשה שזינתה שכופין את הבעל בגירושין, ושם מאחר שנאסרה עליו ואינו חייב בשאר כסות ועונה ונותר רק הטעם כדי שלא לעגנה כתב לדון לכפותו בגירושין כשהאשה תובעת, כדי שלא לעגנה.

וכן בחי' חת"ס על מסכת נדרים דף צ ע"ב כתב:

"התם איירי שהיא אינה תובעת להתגרש אז אם אין הבעל רוצה להוציאה אין בית הדין כופין. אבל אם היא תובעת כיון שא"א לו לקיים עונתה למה יעגנה בחנם, אע"פ שחטאה וזינתה ברצון ונאסרה עליו, מכל מקום אין לנו לעגנה וכופין אותו להוציאה. וזה נ"ל פשוט ודלא כנכ"י תנינא סי' י"ב ע"ש."

וכן תלמיד החת"ס בספרו דעת סופר על מסכת גיטין דף צ ע"א הוסיף לבאר, וז"ל:

"קיי"ל בח"מ קע"ד דכופין על מדת סדום דהיינו היכי דזה נהנה וזה לא חסר כופין אותו ע"ש. ולפי"ז י"ל אם אשה זינתה תחת בעלה אין כופין אותו לגרשה רק שכופין אותו שצריך לפרוש ממנה. האמנם אם היא מבקשת מבעלה שיגרשנה אז כופין אותו לגרשה משום דכופין אותו על מדת סדום דהא היא נהנת שתוכל לינשא וגט זה והוא אינו חסר כלל, דהא בלא"ה אסורה עליו."

וכן בהגהות ברוך טעם על הנודע ביהודה תנינא אה"ע סי' יב.

וכן בשו"ת בית שלמה חלק אה"ע סי' צא כתב:

"אמנם ברור לפענ"ד שגם התוס' מודים דאם האשה חפצה בגירושין בכדי שלא תתעגן, כופין אותו לגרשה אף אם זינתה ברצון כדברי הגאונים הנ"ל, ומ"ש התוס' בזבחים היינו גם האשה אינה מבקשת גירושין, רק שהיתה הו"א דמחויב להוציאה בגט... אבל באם היא תובעת גירושין גם התוס' מודים דכופין לגרש אף שלא פשע רק היא פשעה."

וגם הנודע ביהודה תנינא חלק אה"ע סי' יב, שסבר בדעת התוספות בזבחים דף ב ע"ב שאין לכפות על הבעל כשאשתו זינתה, מסכים שעל כל פנים באשת כהן שנאנסה כופין אותו לגרשה ואינו רשאי לעגנה, וז"ל:

"דוקא שזינתה ברצון שאז אינה יכולה לכופו שיגרשה כיון שהיא פשעה ואסרה עצמה עליו ולא יהיה חוטא נשכר ואבדה כתובתה וכל תנאי כתובה, ואעפ"כ הברירה ביד הבעל להניחה גלמודה כל ימי חייה, אבל אשת כהן

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שנאנסה שלא פשעה ולא כלום, פשיטא שאם היא רוצה מחויב בעלה לגרשה ולתת כתובה כיון שנאסרה עליו ולא פשעה מידי אינו יכול לעגנה.

ועיין בחזו"א אה"ע סי' קח ס"ק יא שכתב ביבם שאינו רוצה לכנוס ולא לחלוץ:

"דכל שאינו כונסה כלל שאין לה בעל כלל, כופין אף שנותן מזונות דהיא עגונה ביותר והוי כמונע כל ענייני אישות."

על כן בנידון זה שהבעל ברח מהארץ ומסתיר את מקום מגוריו, אינו ציית דינא להתייצב בבית הדין לדון בתביעת הגירושין ומעגן את אשתו יש לכפותו בגירושין.

ד. לעיל הבאנו הלכה פסוקה בשו"ע סי' קנד סעיף ט' שאם הבעל עזב את אשתו אפילו עזב מסיבה מוצדקת של אונס של סכנת נפשות, אבל כיון שהיא אינה חייבת ללכת אחריו למקומו כופין אותו לגרש.

אמנם הגר"א בהגהותיו על השו"ע ס"ק נ' כתב, וז"ל:

"כופין כו'. צ"ל ג"כ כנ"ל וכמש"ל דכל שאינו מפורש בהדיא בגמ' כופין אין כופין ואף על גב דמונע תשמיש ומזונות כופין כמ"ש בס"ג, משום שאינה רוצה לצאת אחריו לא איתמר בהדיא דכופין."

וכן מביאור הגר"א שם ס"ק סה עולה שביחס לסעיף ט' לא כתב כפיה בשוטים.

לכאורה דברי הגר"א מנוגדים לפשטות לשון השו"ע שציטט את הרא"ש, שכתב שכופין לגרש, והרא"ש במקום אחר פוסק כר"ח שמבחינן בין חיוב גט ללא כפיה לכפיה על הגט, ולכן כאשר הרא"ש כותב שכופין לגרש, מפשטות לשונו נראה שכוונתו לכפיה ממש בשוטיין.

אולם בתשובת עונג יום טוב סי' קסח ובתשובתו שבספר אבן בוחן דף מו וכן בתשובת הגר"ר שניאור זלמן אב"ד דאלדינגען (מחבר גיליון אלפסי וספר אבן ישראל ואבן בוחן) בספר אבן בוחן שם, שהוא הרב השואל בעונג יו"ט, פירשו שהגר"א פירש את ההלכה הפסוקה בשו"ע ס"ט שכופין בדברים ולא בשוטיין, וכך משמע גם מביאור הגר"א בס"ק סה שציין לסעיף ג' שלפיו כופין לגרש למונע מזונות בלבד, וכך למונע תשמיש בלבד, ולא להלכה שבסעיף ט'.

אולם גם לפי שיטת הגר"א כתבו הפוסקים הנ"ל שאין כופין בשוטיין כאשר הוא מצידו אינו מונע עצמו למלא חובותיו לאשתו אם תבוא עמו לאחר שנאלץ לצאת ממקומו מפני סכנת נפשות. הגם שאינה חייבת ללכת אחריו, סובר הגר"א שאין כופין. אך לא כן בנידון דנן שאין לבעל כל אילוץ לצאת ממקומו, אלא ברח מהארץ ומסתיר את מקום הימצאו, ובכך מותירה עגונה מכל וכל, גם אליבא דשיטת הגר"א כופין בשוטיין.

ובתשובת העונג יום טוב סי' קסח הנזכרת בעניין איש שנשלח לארץ גזירה לעבוד עבודות קשות ואינו רוצה לגרש את אשתו, כתב שבזה גם הגר"א יודה, וז"ל:

"ומה שנסתפק כבודו באיש אחר רע מעללים שיצא משפטו מהממשלה הרוממה לשלחו לארץ גזירה ולעבוד שמה עבודות קשות. ואינו רוצה לגרש את אשתו. אם יכולים לכופו ע"י א"י שיגרשנה:

הנה אף כי מאוד עגמה נפשי להשיב בדין זה ורבים עתה בעוה"ר אשר לא ידעו ואשר אינם משימים לב להזהר מגט מעושה אונס ממון או אונס נפשות ופן ישמע השומע ויטעה. אבל מה אעשה שא"א להשיב פני כבודו וגם כי כפי מה שכתב כבודו האשה פרוצה ביותר ואם תתעגן יש לחוש למכשול עון. לכן הוכרחתי לכתוב מה שנראה לי בזה. והנה בוודאי האיש הזה מדינא הוא מאותן שכופין להוציא אף ע"י כותים. ואף שהגר"א ז"ל כתב על דברי המחבר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(בסימן קנ"ד) שהביא תשובות הרא"ש ז"ל שאם ידוע שהאיש אינו רשאי לעמוד במקום שנשאה מפני סכנת נפשות כופין אותו לגרשה. וכתב הגר"א ז"ל ע"ז ג"כ כנ"ל ר"ל דכל שאינו מפורש בהדיא בגמרא דכופין אין כופין. ואף על גב דמונע תשמיש ומזונות כופין מ"מ מפני שאינה רוצה לצאת אחריו לא איתמר בהדיא דכופין עכ"ל הגר"א ז"ל. מ"מ הכא בהאי עובדא מונע מכל וכל דכיון שהוא בשבי לעבודה קשה במה יפרנסנה גם לא יבא אל ביתו לעולם. ואף שהוא אנוס בדבר עכשיו. הא לא עדיף מנולד לו ריח הפה דכופין אעפ"י שהוא אנוס.

וכך כתב הגאון הרב יעקב רוזנטל זצ"ל בפסקי דין רבניים חלק ח' בעמוד 124:

"בנידון שלנו לא שייכים דברי הגר"א הנזכרים, מאחר שאין אפשרות שתלך למקום שהוא נמצא, (בבעל שהוא אסיר) ואשר ע"כ בודאי שכופין בזה."

ונראה שאפילו בעל "גבורת אנשים" המחמיר שלא לכפות במורד מתשמיש, ואף נוטה להחמיר במונע מאשתו כל ענייני האישות, זה דווקא אם הבעל נמצא עם אשתו ומצוי לה אלא שהוא מורד מתשמיש ומזונות, אבל אם הוא עזב את הבית ונעלם והשאיר אותה לאנחות, לא יעלה על הדעת שבמקרה כזה לא יכפוהו על הגט. ולהלן יתבאר שכן מפורש בכמה תשובות מגדולי הפוסקים.

ה. בספר תשובות מהרי"א (יהודה יעלה) לרבי יהודה אסאד חלק אה"ע סי' קלב נשאל:

"אשה אחת מיוחסת בת צדיק מפורסם ונגיד שהפריז לה אביה ז"ל לנדוני' כמה אלפים בשעת נישואיה וכמו שנה אחר החתונה לא הלך בעלה בדרך טובים וכילה ואיבד מעותיו לגמרי בשחוק ובתי משתאות ושוב ברח למדינת אמעריקא והניח את אשת נעוריו עגונה זה כמה שנים שלא נשמע ממנו מאומה עד זה ימים לא כביר שנודע שכתב לקרוביו כי ברצונו הוא לילך משם לוועסטאינדיען וישאלו קרובי האשה את מעכ"ת נ"י אם רשאים לכוף אותו בערכאות ע"י השתדלות משרי המדינה יר"ה שישלח גט כריתות לאשתו החשובה."

ובתשובתו כתב:

"אמנם דין זה פשוט וא"צ לפנים, כיון שהרחיק נדוד זה כמה שנים וגם עתה היום עודנו הוא עומד במרדו ומעגן את אשתו הנהו מורד מכל ענייני אישות וכופים אותו להוציא אפילו בשוטים כמבואר בש"ע אבן העזר סי' ע"ז וסי' קל"ד וסי' קנ"ד. ומכ"ש כה"ג אם יש כח לכופו א"צ לכופו לגרש בהדיא אלא יכופו אותו עפ"י הקיר"ה ושרי המדינה שישוּב אל ביתו למדינתו פה וינהוג עם אשתו ענייני אישות, ואחר אשר יהי' נתפס במאסר בטענה זו לא יניחו אותו להוציאו לחפשי עד שיתרצה וישלח גט פטורין לאשתו, ומניעת טובה כהאי אינו אנוס כמהר"מ במהרי"ק שורש קס"ו ובהרמ"א באה"ע סי' קנ"ד סעי' כ"א, אפילו אם היתה האשה גורמת מתחילה. ובאמת אין חוששין לזה כלל, דכל הנשים בחזקת כשרות כמ"ש רמ"א בהג"ה באבן העזר סי' קנ"ד ס"ג ע"ש, ולית דין צריך בשש."

אמנם לפי דרכו של תשובת מהרי"א, אם ניתן לכפותו לשוב ובלא כפייה על הגירושין, יש לנהוג כן, אך אם אין אפשרות אלא לכופו על הגירושין, וכמו שהדבר בנידון זה, זהו דין פשוט ואין צריך לפנים שיש לכפותו על הגירושין. ויתרה מזאת, הוא קבע בתשובתו: "אפילו אם היתה האשה גורמת מתחילה", גם כן כופין לגרש (ואמנם לא פירש דבריו: אפשר שזה ע"פ הלכת רבינו ירוחם שאם שניהם מורדים זה על זה שכופין לגרש, או אפשר מפני שהבעל אינו מצוי כאן לפנינו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עם אשתו, ובמקרה כזה אין לו כלל טענת מורדת כפי שכתבנו לעיל). ועוד הוסיף שם: "ובאמת אין חוששין לזה כלל, דכל הנשים בחזקת כשרות".

החכם צבי בתשובה סי' לא כתב:

"בעסק ביש אירע בק"ק קראטשין באיש זר... נשא אשה בת טובים, ואח"כ ברח ונלכד בק"ק ליסא יע"א."

ולאחר אריכות בבירור הלכה כיצד לכתוב בגט את שמו של הבעל, דן החכם צבי בשאלת הכפייה בנידון זה, וז"ל:

"אבל לענין עיקר הכפיה וודאי לא נעלם ממכ"ת דאפילו במומר איכא פלוגתא אי כייפינן אי לא, ומי יכניס ראשו לעשות במקום מחלוקת שהוא כמרבה ממזרים בישראל ח"ו. הא מיהא נוכל לכופו שיוציא כל נדונייתא מידו, כמ"ש הראשונים והאחרונים ז"ל והאשה אינה צריכה שבועה דאנן סהדי דכדין מואסת בו, וג"כ נוכל להשביעו בשבועות חמורות ובכל אלות וקללות האמורות בתורה שלא ירחיק ממנה נדוד, ואם לא ירצה להשבע, אלא יאמר שרצונו לברוח ממנה, בכך כופין אותו אליבא דכ"ע בשוטים, שהרי הוא מונע ממנה כל עניני אישות שהם שארה כסותה ועונתה. ובזה מיושב, שאף שהרא"ש ז"ל הרחיק הכפיה באומרת מאיס עלי, בשתי ידיים, עכ"ז כתב בכלל מ"ג סי' י"ג ואשה שבעלה רוצה לילך לארץ אחרת נכון וראוי לכופו לתת גט לזמן, שאעפ"י שבדין מאיס אין כופין, אבל בהולך לו ומונע ממנה כל עניני אישות כופין אליבא דכ"ע. ומה שהוצרך לגט לזמן לפי שיש רשות לבעל לצאת מן העיר כל אחד לפי מה שהוא, כמ"ש בפרק אף על פי. ונמצא שאם ישהה יותר מהזמן הראוי, הרי הוא מונע ממנה כל עניני אישות והגט מעושה כדין. אבל במדינות הללו שאין נוהגין ליתן גט על זמן קשה הדבר לכוף לגרש מיד, שהרי הלה יאמר שאינו רוצה לברוח, ושנתחרט על מחשבתו הרעה והאיך נכופנו. וכל זה מבואר בתוס' ורא"ש וטור ושאר פוסקים ראשונים ואחרונים."

העולה מתשובת החכם צבי, שדברי הרא"ש בתשובה נאמרו גם באותן נסיבות שהאשה מאסה בבעלה עוד קודם שברח, אמנם בטרם ברח לא היינו כופין אותו בגין עילה זו בלבד, מאחר וגם לאחר שהאשה מאסה בו, הבעל מצידו מוכן לקיים את חובותיו לאשתו, וראוי לכך. אך לאחר שכבר ברח ובכך בהכרח מונע מאשתו כל עניני אישות גם לולי שמאסה בו, יש לכופו בגירושין, ואין להימנע מכך בטענה שהרי בין כה וכה כבר מאסה בו עוד קודם בריחתו, מאחר וכעת גם אם תשוב ממאיסותה, כבר אין לה בעל לשוב אליו.

ובכך יתפרשו דברי החכם צבי, שכתב:

"שאף שהרא"ש ז"ל הרחיק הכפיה באומרת מאיס עלי, בשתי ידיים, עכ"ז כתב בכלל מ"ג סי' י"ג ואשה שבעלה רוצה לילך לארץ אחרת נכון וראוי לכופו לתת גט לזמן, שאעפ"י שבדין מאיס אין כופין, אבל בהולך לו ומונע ממנה כל עניני אישות כופין אליבא דכ"ע."

וכן פסקו כפיית גירושין בנסיבות דומות המבי"ט בחלק א סי' עו, בתשובת נופת צופים סי' קט"ו, משפטים ישרים חלק א' סי' תלו ובתשובת הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל מחבר ספר מנחת פיתים ושו"ת אמרי יושר בתשובה בקובץ שערי תורה חלק ד' סי' ט'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מסקנה

- א. הצדדים גרו כאן בארץ יחד, והבעל עזב את אשתו וברח לארה"ב, מקום הדיונים ביניהם הוא כאן בארץ, וגם הבעל בעצמו באמצעות ב"כ ביקש לקבוע את סמכות בית הדין כאן לדון בתביעותיהם. לכן יש לאכוף עליו להגיע לדיונים כאן בארץ.
 - ב. מאחר שהבעל מסרב לשוב לארץ לעמוד לדין ומסרב לתת גט, יש לכפותו בכל אמצעי הכפייה האפשריים כדי שייתן גט לאשתו בלא עיכוב.
 - ג. בית הדין פונה בזאת לרבנים ולראשי הקהל במקום מגוריו של הבעל, שיעשו את הנדרש כדי להביא את הבעל לתת גט לאשתו, ואם יעמוד בסירובו יש להרחיקו מהקהילה ולאסור עליו להיכנס לבית הכנסת ולכל מוסד אחר של הקהילה, ולהימנע ממשא ומתן עמו ולנהוג עמו בכל הרחקות דר"ת כמבואר ברמ"א אה"ע סי' קנד סעיף כא, ובכל אמצעי כפייה המתאימים על פי חוק.
 - ד. אם תוך 20 יום לא תוגש הודעה מטעם הבעל על הסכמתו לתת גט, יפרסם בית הדין את פרטי הבעל ותמונתו בתפוצה רחבה גם באינטרנט לרבות באזור מגוריו, ויבקש מהציבור סיוע ללחוץ על הבעל בכל דרך חוקית כדי שייתן גט ללא כל עיכוב.
 - ה. יש לפתוח תיק לצווי הגבלה, ובדיון הבא בית הדין ידון מה הם אמצעי הכפייה החוקיים והאחרים המתאימים למקרה זה.
 - ו. לדיון הבא תוזמן אם הבעל לבירור הידוע לה ביחס למקומו של הבעל ולבחינת הסיוע שלה להביאו למתן הגט.
 - ז. לאחר הדיון הבא יפסוק בית הדין בבקשת אבי הבעל לבטל את ההחלטה המחייבת אותו בדמי מזונות לנכדיו, בקשה שכבר נידונה בדיון האחרון.
 - ח. הדיון יתקיים ביום ח' טבת תשע"ט (16.12.2018) בשעה 10:30. אם הבעל חייבת להתייצב לדיון, ואם לא תופיע, תוזמן בצו הבאה.
- ניתן לפרסם את פסק הדין באמצעות הנהלת בתי הדין לאחר השמטת פרטים מזהים.
- ניתן ביום כ"א בכסלו התשע"ט (29.11.2018).

הרב פנחס מונדשיין

הרב דוד דב לבנון

הרב אוריאל לביא – אב"ד